

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки та управління навчальним закладом

Дипломна робота здобувача
другого (магістерського) рівня вищої освіти
з теми **«УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ
СУЧАСНОГО КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»**

Виконала: студентка 2 курсу,
UNZ1-M20z групи
спеціальності 073 Менеджмент
Горобець Анастасія Анатоліївна
Керівник: Федорчук В.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент
Рецензент: Гордійчук М.С.,
канд. пед. наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ СУЧАСНОГО КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	8
1.1. Поняття іміджу, його значення для сучасного закладу освіти.....	8
1.2. Роль іміджу керівника закладу загальної середньої освіти.....	19
1.3. Складові позитивного іміджу керівника закладу загальної середньої освіти.....	22
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІМІДЖУ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	33
2.1. Критерії сформованості позитивного іміджу сучасного керівника закладу загальної середньої освіти.....	33
2.2. Емпіричне дослідження процесу формування іміджу сучасного керівника закладу загальної середньої освіти (на прикладі директора ЗОШ №15 м. Кам'янця-Подільського).....	56
2.3. Методичні поради щодо управління процесом формування позитивного іміджу сучасного керівника закладу загальної середньої освіти.....	74
Висновки до розділу 2.....	89
ВИСНОВКИ	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	95
ДОДАТКИ	102

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний стан розвитку Української держави та освіти зумовлює необхідність постійного пошуку шляхів та засобів вдосконалення професійної підготовки майбутніх керівників закладів освіти. Адже, в останні роки система управління освітніми закладами зазнає значних труднощів.

Вирішення стратегічних освітніх завдань, визначених у Законах України «Про освіту» [23], «Про повну загальну середню освіту» [24] та інших нормативно-правових документах, залежить, у першу чергу, від якісного управління, що здійснюється у закладах загальної середньої освіти, компетентності і здібностей їх керівників, а також від оволодіння ними змістом, методами і формами ефективного управління, серед яких особливе значення має імідж керівника.

«Проблема необхідності формування позитивного іміджу керівника, що є визначальним у формуванні іміджу закладу загальної середньої освіти в сучасних соціально-економічних умовах зростання конкуренції між закладами освіти постає дуже гостро. При цьому створений позитивний імідж керівника може полегшити доступ освітнього закладу до фінансових, інформаційних та людських ресурсів; заклад освіти, на чолі з керівником з позитивним іміджем за рівних умов стає привабливішим для педагогів» [80].

Думка оточуючих про заклад освіти формується на основі багатьох факторів, але першим є образ керівника закладу освіти. «Керівник закладу здійснює управлінську діяльність через систему стосунків з дітьми, батьками, колективом працівників, адміністративними та контролюючими інстанціями, різними громадськими організаціями. Зрозуміло, що всі вони так чи інакше аналізують і оцінюють роботу керівника. Саме тому керівники закладів загальної середньої освіти змушені замислитися над тим, як набути таких особливостей (особливих, сильних, актуальних якостей менеджера), які б могли забезпечити перевагу саме їх закладу над іншими. При цьому імідж керівника виступає як складова загального іміджу організації та один з

чинників ефективної діяльності закладу. Крім того, актуальним є дослідження іміджу саме сучасних керівників, тобто тих людей, які сьогодні фактично вирішують основні питання розвитку середньої освіти» [74].

Сутність іміджу як соціальної, психолого-педагогічної та управлінської категорії вивчається на стику наук. Активно вивчають природу, структуру та фактори формування іміджу фахівці з менеджменту та маркетингу (наприклад, А.Андерсон, Т.Бурцева, Фішер), соціологи та політологи (С.Ананьєва, А.Бінецький, С.Лісовський), психологи та педагоги (Т.С. Яценко, В.Лозниця, О.Перелигіна, Г.Почепцов, В.Шепель, А.А. Калюжний та ін.). Проте залишаються недостатньо вивченими можливості змістовної сторони професійного іміджу майбутнього керівника закладу освіти, його структура та процес формування. Таким чином аналіз психолого-педагогічної літератури дає змогу стверджувати, що проблема розвитку професійного іміджу майбутнього керівника закладу освіти не була основним предметом системного та цілісного вивчення.

Отже, потребами суспільства, необхідністю інноваційних змін у підготовці майбутнього керівника закладу освіти нами і зумовлено вибір теми наукового дослідження «Управління процесом формування іміджу сучасного керівника закладу загальної середньої освіти».

Об'єктом дослідження є управління процесом професійного формування керівника закладу загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – управління процесом формування іміджу керівника закладу загальної середньої освіти.

Мета дослідження – теоретично й емпірично дослідити можливості управління процесом формування іміджу керівника закладу загальної середньої освіти.

Для досягнення мети дослідження були визначені такі **завдання**:

- Проаналізувати складові позитивного іміджу керівника закладу загальної середньої освіти та їх роль у формування іміджу сучасного керівника;

- Виокремити критерії сформованості іміджу сучасного керівника закладу освіти;

- Здійснити моніторинг ефективності процесу формування іміджу сучасного керівника закладу освіти (на прикладі директора Кам'янець-Подільської ЗОШ №15 Хмельницької області);

- Розробити методичні поради щодо управління процесом формування іміджу сучасного керівника закладу загальної середньої освіти.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використовувалися:

- теоретичні методи: аналіз, синтез, порівняння, класифікація;

- емпіричні: анкетування, спостереження, методи математичного опрацювання результатів дослідження.

База дослідження. Емпіричне дослідження проводилося впродовж 2020-2021 н.р. на базі Кам'янець-Подільської ЗОШ №15 Хмельницької області.

Теоретичне значення дослідження полягає у конкретизації поняття іміджу, визначенні основних складових позитивного іміджу керівника закладу загальної середньої освіти та розробці критеріїв сформованості іміджу керівника.

Практичне значення дослідження полягає в систематизації та узагальненні педагогічних умов цілеспрямованого формування позитивного іміджу сучасного керівника закладу освіти, розробці методичних порад щодо ефективного управління процесом формування іміджу сучасного керівника закладу загальної середньої освіти.

Апробація результатів дослідження: здійснювалася:

- на IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Роль і місце мистецької педагогіки у формуванні сучасної особистості» (у рамках IV Всеукраїнського музичного конкурсу «MusicUniFest-2021») (11-12 березня 2021 року), доповідь: «Значення іміджу сучасного керівника закладу загальної середньої освіти в контексті розвитку ступеневої освіти в Україні»;

- на Всеукраїнському круглому столі «Педагогіка вищої школи: актуалізація, інновація, організація» (21 квітня 2021 року) Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, доповідь: «Інноваційні підходи до формування іміджу сучасного керівника закладу освіти»;

- на Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Практична психологія: сучасні реалії та перспективи» (15 квітня 2021 року), доповідь «Позитивний імідж керівника закладу загальної середньої освіти та його складові» (форма проведення – дистанційна);

- на VII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти» (14 – 15 квітня 2021 року, Кам'янець-Подільський), доповідь: «Забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти в контексті формування іміджу закладу освіти»;

- на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Професійна підготовка фахівців в Україні: історія і сучасність», доповідь «Позитивний імідж закладу загальної середньої освіти та його складові» (форма проведення – заочна);

- на Науковій конференції студентів та магістрантів за підсумками НДР у 2020-2021 навчальному році (05 жовтня 2021 року), доповідь «Позитивний імідж закладу загальної середньої освіти та його складові»;

Результати дослідження обговорено також на засіданнях кафедри педагогіки та управління навчальним закладом Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2020-2021 рр.).

Публікації:

Горобець А.А. Позитивний імідж керівника закладу загальної середньої освіти та його складові. *Збірник наукових праць студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; [відпов. секр. С.П.Миронова], 2021.*

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, що включає 80 найменувань робіт вітчизняних і зарубіжних авторів. Загальний обсяг роботи складає 119 сторінок.

ВИСНОВКИ

Узагальнення отриманих результатів дозволяє зробити відповідні висновки:

1. Необхідність інноваційних змін в управлінні підготовкою майбутнього керівника закладу освіти, недостатня вивченість особливостей формування позитивного іміджу керівника закладу загальної середньої зумовили актуальність обраної теми наукового дослідження.

2. Теоретичний аналіз літературних джерел дозволив розкрити й охарактеризувати поняття іміджу, його значення для сучасного закладу освіти, висвітлити основні підходи до трактування іміджу різними вченими, а також виокремити типології та види іміджу, а саме: «за об'єктом зображення: імідж товару; імідж людини (персональний, груповий (корпоративний), дзеркальний, бажаний, цільовий, демонстративний і поточний імідж певного об'єкта» [47].

3. Охарактеризовано імідж закладу освіти, виокремлено роль іміджу сучасного педагога, учня, випускника закладу та проаналізовано роль іміджу керівника закладу сфери освіти. Проаналізовано структуру, складові позитивного іміджу керівника закладу загальної середньої освіти та їх роль у формування іміджу сучасного керівника. Зокрема, до таких складових належать: суто особистісні особливості, професійно-спеціалізовані та соціально визначені ознаки, які є наслідком зовнішньої презентації та демонстрації іміджу. Це і рівень професійності, і спілкування керівника та підлеглих, також особистісно-ділові якості, володіння технологією попередження і подолання конфліктів, зовнішній вигляд, мова, вміння спілкуватися, мікросередовище та професійні якості самого керівника закладу та ін.

4. Емпіричне дослідження, яке проводилося на базі ЗОШ №15 м. Кам'янець-Подільського, насамперед передбачало проведення опитування про особистість керівника, характер його іміджу та основні складові позитивного

іміджу керівника закладу загальної освіти за допомогою спеціально розробленої анкети.

5. Аналіз та узагальнення складових позитивного іміджу керівника закладу освіти, які були визначені під час теоретичного аналізу літературних джерел та завдяки проведеному опитуванню, допомогли визначити критерії сформованості позитивного іміджу сучасного керівника закладу загальної середньої освіти, до яких ми відносимо: *зовнішній* - особливості зовнішнього вигляду, одяг, макіяж, зачіска, аксесуари, уміння тримати себе перед аудиторією тощо; *професійний (інтелектуальний, лідерський)* – вміння ефективно використовувати досягнення прогресу; глибоке знання особливостей функціонування освітньої галузі; здатність віднаходити резерви людського чинника; вміння заохочувати колектив до роботи та справедливо критикувати; мистецтво приймати нестандартні рішення; вміння ефективно розподіляти завдання і виділяти час; діловитість, вияв ініціативи; прагнення до постійного самовдосконалення; схильність до сприйняття нових ідей та досягнень, широта мислення; здатність до самоаналізу; вміння розуміти, приймати і використовувати корисну думку, протилежну власній; психологічна освіта, професіоналізм у сфері викладання свого предмету тощо; *Внутрішній* - темперамент, характер, здібності, мотивація, спрямованість, інтереси, самооцінка, ініціативність, рішучість, розважливність, незалежність, комунікабельність, вміння презентувати себе, здатність до міркування, уміння ризикувати, стресостійкість, наполегливість, розвинена уява, чутливість, уміння слухати, чесність, твердість у своїх поглядах та переконаннях, зацікавленість у людях, уважне ставлення до них, позитивність, рішучість, фізичний стан, вік, стать, освіта тощо; *Соціальний* - вміння керівника закладу враховувати наслідки рішень; схильність керуватися принципами соціальної справедливості; мистецтво попереджати і розв'язувати конфлікти; вміння підтримувати стосунки з людьми; тактовність і ввічливість, переважання демократичності в стосунках з людьми; вміння брати на себе відповідальність; виконання правил

організації; вміння заохочувати персонал до відвертості; *Організаторський* - вміння взаємодіяти; *Середовищний* - оточуюче середовище керівника (його кабінет, робоче середовище, матеріальна база школи, зовнішній вигляд не тільки кабінету керівника, а й школи взагалі).

6. Важливим етапом дослідницької роботи став моніторинг ефективності процесу формування іміджу сучасного керівника закладу освіти на прикладі директора Кам'янець-Подільської ЗОШ №15 Хмельницької області Чижевської О.М. Так, вивчення складових іміджу керівника закладу освіти відбувалося за попередньо визначеними критеріями (зовнішнім, професійним, внутрішнім, соціальним, організаторським та середовищним). Загалом, дослідження засвідчило, що візуальні характеристики, зовнішні прояви, професіоналізм та інші показники позитивного іміджу притаманні керівнику Кам'янець-Подільської загальноосвітньої школи I-III ступенів №15 Чижевській Оксані Михайлівні, та, очевидно, характеризують її як керівника, що має позитивний імідж.

7. На основі теоретичного аналізу літературних джерел, виокремлених критеріїв сформованості позитивного іміджу сучасного керівника закладу загальної середньої освіти, проведеного емпіричного дослідження (на прикладі керівника ЗОШ №15 м. Кам'янця-Подільського) нами було визначено *педагогічні умови* формування позитивного іміджу керівника закладу загальної середньої освіти, серед яких: опора на реальні характеристики особистості керівника; знання закономірностей, пов'язаних з процесом міжособистісного сприймання; відповідна самопрезентація керівника; врахування очікування підлеглих, батьків, громадськості, засобів масової інформації; удосконалення професійних та особистісних якостей, здібностей, знань, умінь, навичок керівника; рівень професійності, спілкування керівника та підлеглих, особистісно-ділові якості керівника закладу загальної середньої освіти, володіння технологією попередження і подолання конфліктів тощо.

8. Визначення педагогічних умов формування позитивного іміджу сучасного керівника закладу загальної середньої освіти дозволило сформулювати ряд методичних порад щодо управління процесом формування іміджу сучасного керівника закладу загальної середньої освіти. Такі поради в подальшому сприятимуть цілеспрямованому управлінню процесом формування позитивного іміджу сучасного керівника-практика.

Проте, здійснене наукове дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми, зокрема подальшого вивчення потребує питання формування взаємозв'язку іміджу закладу освіти та іміджу керівника; питання впливу позитивного іміджу керівника на ефективність роботи закладу освіти та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альтшуллер А. А. Суперменеджер: имидж и самопрезентация. Москва: Феникс, 2004. 160 с.
2. Андреева Ю.В. Взаимосвязь профессиональных и личных качеств имиджа руководителя. Москва: «Юникс», 2006. 212с.
3. Армстронг М. Основы менеджмента. Как стать лучшим руководителем. Ростов на Дону : Феникс, 1998. 512 с.
4. Атаманська К.І. Теоретичні аспекти поняття іміджу в наукових дослідженнях. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*. 2012. Вип. 37(2). С 28–32.
5. Афанасьева Т.П. Руководство педагогическим коллективом: технологии диагностики и развития. *Менеджмент в образовании*. 2002. № 1. С.7-10.
6. Балабанова Л. В. Організація праці менеджера. Київ : ВД «Професіонал», 2004. 304 с.
7. Балл Г.О. Проблема іміджу навчального закладу в контексті гуманізації освіти. *Наука і управління. Науково-практичний журнал*. 2007. Т. 7. №1. С. 139-141.
8. Бех І.Д. Категорія становлення в контексті розвитку “Образу Я” особистості. *Педагогіка і психологія*. 1992. №3. С.9-21.
9. Бинецкий А.Е. Паблик рилейшнз. Защита интересов и репутации бизнеса: Учебно-практическое пособие. Москва: ИКФ «ЭКМОС», 2003. 307с.
10. Бондарь В. И. Повышение эффективности подготовки директора школы к управлению процессом обучения. Київ : Освіта, 1986. 170 с.
11. Браун Л. Имидж - путь к успеху. СПб.:ЛТД, 1996. 189 с.
12. Ващенко Л. Методологічні засади розробки стандартів для формування посадово-функціональної (професійної) компетентності керівних кадрів освіти. *Післядипломна освіта в Україні*. 2011. №1.С.5-7.
13. Вдовиченко Р. П. Між професійною підготовкою та компетентністю. *Управління освітою*. 2003. № 15-16. С. 2-3.

14. Великий тлумачний словник сучасної української мови : [250 000 сл. та словосполучень з дод. та доп.] / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ.; Ірпінь : Перун, 2009. 736 с.
15. Гончаренко, С. У. Український педагогічний словник [Текст]. Київ : Либідь, 1997. 374 с.
16. Григораш В.В. Маркетингова діяльність директора школи. Харків : Основа, 2014. 224 с.
17. Грищенко К.Г., Колектив, керівник, управління. Київ : Наукова думка, 1974. 159 с.
18. Даниленко Л. І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи [монографія]. [2-е вид.] Київ: Логос, 2002. 140 с.
19. Джи Б. Имидж фирмы: Планирование, формирование, продвижение Б.Джи. СПб.: Питер, 2000. 220 с.
20. Етика ділового спілкування: курс лекцій / Т.К. Чмут, Г.Л. Чайка, М.П. Лукашевич, І.Б. Осетинська. 2-ге вид., стереотип. Київ : МАУП, 2003. 208 с.
21. Етикет: деловой, дипломатический, повседневный [Текст] / Авт.-сост. И. Н. Кузнецов. Москва : Изд-во деловой и учебной литературы, 2002. 464 с.
22. Закон України «Про дошкільну освіту». 2001р. №49; [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
23. Закон України «Про освіту». 2017р., № 38-39; [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/ed20211121#Text>
24. Закон України «Про повну загальну середню освіту». 2020р. №31; [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
25. Закон України «Про позашкільну освіту». 2000р., №46; [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text>
26. Іванова Т. Духовний імідж сучасного педагога. *Освіта і управління*. - 2001. Т.4. №3-4. С.6-14.

27. Іміджелогія: Навч.-метод. матеріали до курсу / Харківська держ. академія культури. Кафедра книгознавства та фондознавства / Ю.Є. Петрухно (уклад.). Харків : ХДАК, 2003. 23 с.
28. Інтернет-джерело «Абетка для директора. Державна служба якості освіти». URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Abetka_dyrektora_2021_SQE_SURGe.pdf.
29. Інтернет-джерело «Професійний стандарт керівника закладу загальної середньої освіти». МОН. URL: <https://osvita.ua/school/75637/>.
30. Ісаченко В.В. Формування професійно-педагогічного іміджу майбутніх викладачів вищої школи: автореф. дис. канд. психол. наук: 13.00.04 / Південноукраїнський Державний Педагогічний Університет ім. К.Д.Ушинського. Одеса, 2004. 21 с.
31. Калюжный А.А. Психология формирования имиджа учителя. Москва: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2004. 222 с.
32. Карамушка Л.М. Психологічні основи організації управління сучасними освітніми закладами. *Психолого-педагогічні проблеми гуманізації шкільної освіти*. Київ-Рівне, 1997. С.21-23.
33. Карнеги Д. Как вырабатывать уверенность в себе и влиять на людей, выступая публично. Москва : Прогресс, 1990. 531 с.
34. Конституція України, 1996р, №30.
35. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. 2016р., № 988-р.
36. Коротков Е. М. Управление качеством образования. Москва: Прогресс, 2006. 321 с.
37. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості. Київ: Радянська школа, 1989. 609 с.
38. Кравченко Л. М. Неперервна педагогічна підготовка менеджера освіти: монографія. Полтава : Техсервіс, 2006. 420 с.

39. Краткий психологический словарь / Сост. Л.А.Карпенко; под ред. А.В.Петровского, М.Г.Ярошевского. Москва: Политиздат, 1985. 431 с.
40. Криксунова И. Создай свой имидж. СПб. : Лань, 1997. 176 с.
41. Лаврук В. Діагностика управлінської компетентності директора школи. Київ: Шкільний світ, 2008. 128 с. (Б-ка «Шк. світу»).
42. Макаренко, А. С. Деякі висновки з мого педагогічного досвіду [Текст] // Твори у 7-ми т. Київ : Рад. школа, 1954. Т. 5. 484 с.
43. Макаренко А.С. Педагогическая поэма. Москва: Педагогика, 1981.
44. Мармаза О.І. Визначення рівня кваліфікації керівника школи. *Освіта і управління*. 1997. Т.1. №4. С.59-63.
45. Маслов В.І. Психологічна основа моделі компетентності директора школи. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2003. № 1. С. 12-13.
46. Мескон М. Основы менеджмента / М Мескон, М.Альберт, Ф. Хедоури. Москва:ВЛАДОС, 2009. 672 с.
47. Михайлова В.А. Имидж в системе профессионального мастерства специалиста (педагогический аспект): комплект метод. материалов для преподавателей и студентов вузов. Магнитогорск. : Изд-во МаГУ, 2002. 65 с.
48. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ ст. 2002р., № 347/2002.
49. Огинский Р. Имидж и стиль: идеальный выбор: как добиться успеха. Москва : Фитон, 2005. 158 с.
50. Осетрова Е.В. Речевой имидж: Красноярський державний університет. Красноярськ : Краснояр. гос. ун-т, 2005. 218 с.
51. Палеха, Ю. І. Ділова етика [Текст] : навч. посібник. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2001. 180 с.
52. Палеха Ю.І. Іміджологія: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Видавництво Європейського університету, 2004. 323 с.
53. Панасюк А.Ю. Формирование имиджа: стратегия, психотехнологии, психотехники. Москва : Издательство "Омега-Л", 2007. 266с.

54. Перельгина Е.Б. Психология имиджа: Учебное пособие. Москва : Аспект-Пресс, 2002. 223 с.
55. Петрова Е.А Истоки имиджа или одежда женщины в азбуке общения: Впечатление, которое мы производим. Кому и почему мы нравимся. Что другие думают о нас. Москва :Гном и Д, 2000. 192 с.
56. Пискунова Т.Н. Условия и факторы формирования позитивного имиджа общеобразовательного учреждения: Диссертация кандидата психологических наук. Москва, 1998, С.11.
57. Пискунов М.С. Имидж образовательного учреждения: структура и механизмы формирования. *Мониторинг и стандарты в образовании*. 1999, № 5, С. 45.
58. План роботи Кам'янець-Подільської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №15 на 2020-2021 навчальний рік.
59. Почепцов Г.Г. Имиджелогия. Москва : Ваклер, 2002. 766с.
60. Присяжнюк Л.А., Кук Т. Формування позитивного іміджу закладу загальної середньої освіти в контексті його інноваційного розвитку. Педагогіка творчості: філософський, психологічний контекст, «Young Scientist» №5.2 (69.2), May, 2019
61. Психология в управлении: Сборник / Составитель А.М. Зимичев. Л.: СП АОР, 1993. 192 с.
62. Психология делового преуспевания / Колесников А.Н., Алехина Е.А, Горбачев М.И., Колесникова Т.И., Лопухин А.В, Самунин В.И. Москва : Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001. 304 с.
63. Родіна Н.В. Індивідуально-психологічні особливості менеджерів середньої ланки в кризових ситуаціях: психодинамічний підхід. Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.01 / Півдукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. Одеса, 2005. 21 с.
64. Романенко Н. Роль керівника навчального закладу у створенні умов для здобуття якісної освіти як основна ідея організації освітньої галузі. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2008. № 2. С. 105-107.

65. Скрипаченко Т.В. Імідж керівника: поняття та його вживання. *Психологія*. Збірник наукових праць. НПУ ім. М.П. Драгоманова. 2000. Вип. № 3(10). С. 301-305.
66. Скрипаченко Т. В. Соціально-психологічний імідж сучасного керівника [Текст] : дис.канд. психол. наук: 19.00.05; Запорізький держ. ун-т. Запоріжжя, 2001. 196 с.
67. Соколов И.Д. Совершенствование методов принятия решений в системе управления: Учеб. пособие. Москва: Моск. с.-х. акад. им. К. А. Тимирязева, 1997. 198с.
68. Соловйов Е. Імідж ділової людини. *Освіта і управління*. 2008. №6. С.26-28.
69. Сухомлинський, В. О. Вибрані твори [Текст] : В 5-и т. Київ : Рад. школа, 1977. Т. 4. 637 с.
70. Сушко С. Сучасна модель управління гімназією. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2003. № 3. С. 85–100.
71. Ткаченко О.О. Імідж навчального закладу : поняття та сутність [Електронний ресурс] *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2016. № 1. С. 95–101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2016_1_16fb_dl=446
72. Файоль. А. Г. Эмерсон, Г. Форд. Управление – это наука и искусство. Москва: Прогресс, 1998. 352 с.
73. Фролов П.Д. Имидж: некоторые подходы к определению понятия. *Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції*. Київ, 1995. С.254-256.
74. Хміль Ф.І. Менеджмент: Підручник. Київ : Вища школа, 1995. 351 с.
75. Хомуленко Т.Б., Падафет Ю.Г., Скориніна О.В. Теоретичні та практичні аспекти дослідження іміджу. Харків : ВД "Інжек", 2005. 272 с.

76. Чернокозов, І. І. Професійна етика учителя [Текст] : Книга для учителя. Київ : Рад. школа, 1988.

77. Шакуров Р.Х. Директор школы и микроклимат учительского коллектива. М.: Знание, 1999. 189 с.

78. Шепель В.М. Имиджелогия. Как нравится людям. Москва: Народное образование, 2002. 576 с.

79. Шепель В.М. Имиджелогия: Секреты личного обаяния. 2-е изд, перераб и доп. Москва : Культура и спорт, ЮНИТИ, 1997. 382с.

80. Шкардун В.Д. Оценка и формирование имиджа предприятия. *Вопросы психологии*. 2001. № 3. С.28-31.